

## บทที่ 7

### ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน.....

การนำเสนอในบทนี้เป็นการนำเสนอปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยมีรายละเอียดในแต่ละเรื่องดังนี้

#### ปัจจัยที่มีผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

จากการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสังเกต สอบถามแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์ การจัดเวทีพูดคุย เมื่อนำมาประมวลและวิเคราะห์เนื้อหาโดยการระดมสมองของนักวิจัยแล้วพบว่า การที่วิสาหกิจชุมชนจะเข้มแข็งได้นั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญต่างๆ ดังนี้

1. **ปัจจัยทั่วไป** เป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินการผลิตของวิสาหกิจชุมชนไม่ว่าจะเป็นวิสาหกิจชุมชนประเภทใด ถ้าปัจจัยใดไม่เอื้อก็อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานของวิสาหกิจชุมชนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของสมาชิกและการรวมกลุ่มจัดตั้ง โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

##### 1.1 ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย

###### 1.1.1 สมาชิก

1) ความเข้าใจในหลักการและวัตถุประสงค์ของวิสาหกิจชุมชน ถ้าสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนได้รับรู้และมีความเข้าใจถึงหลักการและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้นก็จะทำให้การดำเนินการและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้มีทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น

2) การจัดสรรเวลาจากภาระงานการประกอบอาชีพทางการเกษตร จากการดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีอาชีพเสริมหรือมีอาชีพหลายอย่าง เช่น การปลูกผัก การทำสวน เป็นต้น ซึ่งเป็นอาชีพที่มีงานประจำมาตลอดทุกช่วงฤดูกาลก็จะมีผลทำให้การรวมกลุ่มและการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนลดลงตามไปด้วย

3) ความเชื่อมั่นในการผลิตและการจำหน่าย สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนที่ไม่มีความมั่นใจว่าจะสามารถผลิตสินค้าและบริการได้ทำให้ขาดกำลังใจหรือไม่มีแรงจูงใจในการจัดทำผลิตสินค้าและบริการ

4) การมีส่วนร่วม ถ้าวิสาหกิจชุมชนที่ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการวางแผน การดำเนินงาน ตลอดจนการรับผลประโยชน์ก็จะทำให้การพัฒนาเป็นไปได้ยากเพราะสมาชิกจะให้ความร่วมมือในการผลิตสินค้าและบริการน้อยลง

5) สภาพทางเศรษฐกิจที่เอื้อ ได้แก่ ภาวะหนี้สิน ค่าครองชีพ และเงินทุน ซึ่งในการดำเนินการผลิตสินค้าและบริการนั้นต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียรและต้องมีการเอาใจใส่ดูแลที่ใกล้ชิด ดังนั้นเกษตรกรที่มีภาระหนี้สินหรือค่าครองชีพสูงก็จะต้องไปหางานอื่นทำเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว เช่นการเข้าไปทำงานรับจ้างในเมือง เป็นต้น จึงไม่มีเวลาในการดูแลเอาใจใส่อย่าง

ใกล้ชิดและมักใช้การจ้างแรงงานทำแทนตนเอง นอกจากนี้ในการผลิตสินค้าและบริการจำเป็นต้องอาศัยเงินทุนทำให้เกษตรกรที่ขาดเงินทุนต้องกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนต่างๆ ทั้งสถาบันการเงิน และจากนายทุน ซึ่งเมื่อถึงช่วงที่ใช้หนี้ที่กู้ยืมมาทำให้ขาดโอกาสในการขายสินค้าและบริการ

6) การที่ต้องอพยพเข้ามาทำงานในเมืองบางช่วงที่ปลอดจากหนานา ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มลดลงนอกจากนี้ยังขาดโอกาสที่จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากสมาชิกด้วยกัน และจากเจ้าหน้าที่นักวิชาการที่ทำหน้าที่ส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง

7) ความเอาใจใส่และความละเอียดรอบคอบในการผลิต ในการผลิตสินค้าและบริการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเอาใจใส่ดูแลอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผู้ที่ผลิตสินค้าและบริการที่ดีได้นั้นต้องมีความเอาใจใส่และละเอียดรอบคอบในการผลิตและให้บริการทุกขั้นตอน

#### 1.1.2 ประธาน/กรรมการ

1) ภาระงานต่างๆ จากโครงการของภาครัฐและชุมชน ประธาน/กรรมการที่เป็นผู้นำของวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มักเป็นผู้นำท้องถิ่นมีตำแหน่งหน้าที่ในด้านต่างๆ หลายด้าน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. เป็นต้น ทำให้มีภาระงานต่างๆ จากโครงการของภาครัฐและชุมชน จนบางครั้งไม่สามารถดำเนินการหรือพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้อย่างเต็มที่

2) ลักษณะการเป็นผู้นำ ประธานและกรรมการวิสาหกิจชุมชนที่มีความเป็นผู้นำหรือการจูงใจที่ดี ก็ย่อมทำให้สมาชิกไว้วางใจเชื่อถือและให้ความร่วมมือในการดำเนินงานและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้อย่างดี

3) ความตั้งใจและให้ความสำคัญในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ประธานและกรรมการวิสาหกิจชุมชนที่มีความตั้งใจในการพัฒนาและเห็นความสำคัญในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนก็จะพยายามทุ่มเทความสามารถและพยายามนำสมาชิกวิสาหกิจชุมชนไปสู่การพัฒนา

4) ความซื่อสัตย์ ประธานกรรมการที่มีความซื่อสัตย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความซื่อสัตย์โปร่งใสในเรื่องการบริหารจัดการด้านการเงินของกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการสร้างความไว้วางใจให้แก่สมาชิกและทำให้สมาชิกให้ความร่วมมือในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้เป็นอย่างดี

#### 1.1.3 ระบบการบริหารงาน

1) เป้าหมายที่ชัดเจน ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ดีจำเป็นต้องมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนโดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย เพื่อให้ทิศทางการพัฒนาเป็นไปตามที่สมาชิกทุกคนต้องการและรับทราบตรงกัน

2) มีแผนการพัฒนา เมื่อสมาชิกได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแล้ว ก็ต้องช่วยกันวางแผนการพัฒนาเพื่อให้สมาชิกทุกคนรับทราบและร่วมกันดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าถ้าขาดแผนการพัฒนาก็จะทำให้การดำเนินงานไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าถ้าขาดแผนการพัฒนาก็จะไม่มีการดำเนินการหรือเกิดกิจกรรมของกลุ่ม



3) การกระจายภาระงาน การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือของสมาชิกและไม่สามารถดำเนินการได้เพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องมีการแบ่งงานให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของตนเอง อีกทั้งยังเป็นการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกในการเสียสละตลอดจนความรักความผูกพันต่อวิสาหกิจชุมชน

4) ระบบตรวจสอบ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเป็นการรวมตัวของเกษตรกร ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสามารถให้สมาชิกตรวจสอบได้ โดยเฉพาะเรื่องการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้สมาชิกได้รับทราบและเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในระหว่างประธาน กรรมการ และสมาชิก

5) กฎระเบียบข้อบังคับ ต้องได้มาจากมติที่ประชุมของวิสาหกิจชุมชนโดยสมาชิกทุกคนให้การยอมรับเพื่อที่จะสามารถบังคับใช้ได้จริง ทั้งนี้ต้องมีมาตรการในการลงโทษผู้ทำผิดกฎระเบียบข้อบังคับด้วย

6) การประชาสัมพันธ์สื่อสาร เนื่องจากการเกษตรกรส่วนใหญ่มักมีภาระงานในแปลงนา หรือภาระงานอื่นๆ จากการประกอบอาชีพเสริม การประชาสัมพันธ์การสื่อสารกันในกลุ่มเพื่อให้สมาชิกได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องและทันต่อเหตุการณ์เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงกัน นอกจากนี้ยังต้องมีการประชาสัมพันธ์ภายนอกกลุ่มด้วย เพื่อให้สังคมหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ ซึ่งต่อมาอาจกลายเป็นลูกค้าหรือเครือข่ายของกลุ่มในอนาคต

7) การแบ่งปันผลประโยชน์ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนมีกิจกรรมหลายๆ ด้าน เช่น การให้กู้ยืมเงิน การจัดหาปัจจัยการผลิตราคาถูกให้เกษตรกร การสนับสนุนเงินทุน ปัจจัยการผลิต เป็นต้น ดังนั้นในการจัดสรรการปันประโยชน์ให้แก่สมาชิกทุกคนต้องมีความเป็นธรรมและโปร่งใสอาจใช้ในรูปแบบ เงินปันผล สวัสดิการสมาชิก เป็นต้น

8) ระบบการควบคุมตรวจสอบคุณภาพสินค้าและบริการก่อนการกระจาย เนื่องจากในการผลิตสินค้าและบริการส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตโดยเกษตรกรที่เป็นสมาชิก ดังนั้นคุณภาพสินค้าและบริการที่ได้ก็จะมีคุณภาพแตกต่างกัน ดังนั้นก่อนที่จะมีการกระจายสินค้าและบริการจะต้องมีการตรวจสอบคุณภาพสินค้าและบริการทั้งโดยสมาชิกด้วยตนเอง และโดยหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพสินค้าและบริการที่ผลิต เป็นการรักษาชื่อเสียงและมาตรฐานของวิสาหกิจชุมชนของตนเองด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงคุณภาพสินค้าและบริการให้ดีขึ้น

9) การประสานงานและการสร้างเครือข่าย การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ดีต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่างๆ ดังนั้นจึงต้องอาศัยการประสานงานและสร้างเครือข่ายทั้งทางภาครัฐและเอกชน เพื่อขอรับการสนับสนุน การถ่ายทอดความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนสินค้าอื่นๆ

1.1.4 ศูนย์เรียนรู้ที่ใช้ผลิต ศูนย์เรียนรู้เป็นที่มีการดำเนินการโดยกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ พื้นที่เช่า หรือที่ของสมาชิก การทำศูนย์เรียนรู้นี้ทำให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าและบริการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการผลิตสินค้าและบริการ ได้

เรียนรู้การพึ่งพาอาศัย ตลอดจนแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ สาธิต โรงเรียนด้านการผลิตสินค้าและบริการ

#### 1.1.5 การเรียนรู้

1) การเรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าและบริการ เป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการผลิตสินค้าและบริการด้านต่างๆ ทั้งอย่างเป็นระบบทุกขั้นตอนการผลิต ตั้งแต่การเตรียมการก่อนการผลิต การจัดการการผลิต การจัดการผลผลิต และการตลาด ตลอดจนการประเมินผลการดำเนินงานและวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาต่อไป

2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม สมาชิกแต่ละคนมีประสบการณ์ในการผลิต มีทักษะความชำนาญ และภูมิปัญญาที่หลากหลายแตกต่างกัน ถ้าได้มีการรวบรวมขึ้นโดยการประชุม พบปะ พูดคุย ก็จะสามารถทำให้เกิดการพัฒนาต่อยอดในภูมิความรู้และทำให้สมาชิกสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมต่อไป

3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายนอกกลุ่มเครือข่ายและการศึกษาดูงาน เป็นการเปิดโลกทัศน์ของสมาชิกถึงแนวทางการจัดการการผลิตในรูปแบบที่หลากหลาย โดยอาศัยภูมิปัญญาที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่แต่ละกลุ่ม อีกทั้งยังได้ข้อคิดหรือบทเรียนที่กลุ่มเครือข่ายได้มีประสบการณ์

4) ผู้สืบทอด การผลิตสินค้าและบริการของวิสาหกิจชุมชนส่วนมากเป็นการนำเอาภูมิปัญญาใช้ในการผลิตร่วมกับทรัพยากรในพื้นที่ หากขาดผู้สืบทอดรุ่นใหม่ๆ จะทำให้ความรู้ต่างๆ เหล่านี้สูญหายไป

5) ผู้รู้ ผู้อาวุโส ถือว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากมาย จะเป็นผู้คอยชี้แนะให้ความรู้ ความคิดเห็นในการดำเนินงานพัฒนาที่เหมาะสมตามสภาพของทรัพยากรที่มี และยังเป็นกำลังใจให้ลูกหลานได้ยึดเป็นที่พึ่งหรือแนวปฏิบัติที่ดี

#### 1.2 ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย

1) ภัยธรรมชาติ เป็นปัจจัยที่เกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้แต่อาจลดหรือชะลอความรุนแรงของผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ประเภทภัยธรรมชาติที่มีผลต่อการผลิตสินค้าและบริการขึ้นกับประเภทกิจกรรมของกลุ่ม

##### 2) ปัจจัยการผลิต

(1) ราคาปัจจัยการผลิต เป็นปัญหาหลักของต้นทุนการผลิต ซึ่งนับวันปัจจัยการผลิตต่างก็มีราคาสูงขึ้นตามการปรับตัวเพิ่มของน้ำมันอันเนื่องมาจากการขนส่งและการผลิตวัตถุดิบ

(2) ปริมาณและคุณภาพของวัตถุดิบเริ่มต้น ถ้าเกษตรกรไม่สามารถหาวัตถุดิบที่ดีได้ ผลผลิตที่ได้จะดีได้อย่างไร ปัจจุบันพบปัญหาที่สำคัญ คือการขาดแคลนวัตถุดิบ และคุณภาพวัตถุดิบไม่สม่ำเสมอทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่ได้มาตรฐาน



3) พ่อค้าคนกลาง เป็นกลุ่มบุคคลผู้เข้ามาดำเนินการด้านการซื้อขายสินค้าและบริการ จากสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีบทบาทในด้านต่างๆ ได้แก่

(1) วิธีการซื้อขาย พ่อค้าจะเข้ามาซื้อขายใน 2 ลักษณะ คือ การตกลงราคาซื้อขายล่วงหน้า และการตกลงซื้อขายผลผลิตจากสมาชิก ซึ่งจะทำให้เกษตรกรตกลงขายผลผลิตให้กลุ่มพ่อค้า ทำให้โอกาสในการกระจายสินค้าและบริการไปสู่ผู้บริโภครายอื่นถูกจำกัดลงผลประโยชน์ไม่ตกถึงมือสมาชิกแต่ไปอยู่ในกลุ่มพ่อค้า

(2) ความเป็นธรรมด้านราคา ส่วนใหญ่พ่อค้าจะมีข้อมูลด้านการตลาดอยู่แล้ว โดยเฉพาะราคาซื้อขาย พ่อค้าจะหักทุนด้านการตลาดที่จะเกิดและกำไรที่พึงได้ ส่วนต่างที่เหลือจะเป็นราคารับซื้อจากสมาชิก ซึ่งโดยปกติจะได้ราคาค่อนข้างต่ำ ทำให้ไม่เกิดแรงจูงใจกับสมาชิกในการผลิตสินค้าและบริการ

4) หน่วยงานสนับสนุน เป็นหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนโดยตรงได้แก่

(1) หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงพัฒนาการท้องถิ่นและกีฬา หรือหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ซึ่งมีบทบาทต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่

1. การส่งเสริมด้านความรู้ เช่น บทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าและบริการ เจ้าหน้าที่ต้องมีการเข้ามาให้ความรู้ที่ครอบคลุม กระบวนการผลิตสินค้าและบริการทั้งระบบ และต่อเนื่อง รวมทั้งมีวิธีการเทคนิคการถ่ายทอดที่ดี จึงจะทำให้เกษตรกรหรือสมาชิกเรียนรู้ได้อย่างเข้าถึงและถูกต้อง

2. การติดตาม กระตุ้น เป็นการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ในด้านการคอยติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการต่างๆ ของวิสาหกิจชุมชน รับทราบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีผลในการกระตุ้นเตือนให้สมาชิกนำแผนปฏิบัติการต่างๆ ไปดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การตรวจสอบรับรองสินค้าและบริการ หน่วยงานภาครัฐในฐานะนักวิชาการต้องเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบรับรอง เพื่อให้เกษตรกรสามารถดำเนินการผลิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามขั้นตอนการผลิต เพื่อให้ได้สินค้าและบริการคุณภาพดีนอกจากนี้ผลการตรวจสอบรับรองยังทำให้ผู้ใช้สินค้าและบริการ เกิดความมั่นใจในคุณภาพสินค้าและบริการ

4. การส่งเสริมการตลาด เป็นปัญหาที่พบในการดำเนินงานของทุกวิสาหกิจชุมชนที่ศึกษา เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการตลาด ประกอบกับมีข้อจำกัดด้านการตลาด ดังนั้นในบางครั้งเจ้าหน้าที่ต้องเข้ามาดูแลให้ความรู้และส่งเสริมด้านการตลาดให้กับสมาชิก

5. นโยบายการส่งเสริมครอบคลุมทุกด้าน รัฐต้องมีนโยบายและแผนที่ชัดเจน ตั้งแต่ด้านการถ่ายทอด เรียนรู้ การตรวจสอบรับรองด้านต่างๆ การสนับสนุนด้านการผลิตและการตลาด

(2) องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในฐานะองค์การหนึ่งที่ใกล้ชิดกับวิสาหกิจชุมชนโดยตรง ควรมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่างๆ ได้แก่

1. การสนับสนุนงบประมาณในด้านต่างๆ วิสาหกิจชุมชนเป็นกลุ่มคนในชุมชนที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของชุมชนและถือเป็นประชากรหลักของชุมชน อบต.ควรให้การสนับสนุนงบประมาณที่เป็นพื้นฐานในการดำเนินงานด้านสมาชิกต่างๆ ของวิสาหกิจชุมชน เช่น ลานตาก ฉางข้าว เครื่องจักร เครื่องทุ่นแรง โรงสีข้าวชุมชน เครื่องจักรแปรรูปผลผลิตระบบสาธารณสุขโรคหรือเงินกู้ปลอดดอกเบี้ยตามความจำเป็นและเร่งด่วน เนื่องจากกองทุนของวิสาหกิจชุมชนมีค่อนข้างจำกัดไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่

2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีความสำคัญต่อการดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในหลายขั้นตอน เช่น การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาการจัดทำองค์ประกอบตัวชี้วัด การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาการเป็นที่ปรึกษา การตรวจสอบผลการดำเนินงานในด้านต่างๆ หรือแม้กระทั่งการรับซื้อผลผลิตสินค้าและบริการ จากสมาชิกเพื่อกระจายให้ในชุมชนได้ใช้

5) การแข่งขัน ภาคเอกชนที่เป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการแบบเดียวกับวิสาหกิจชุมชนมักเป็นภาคธุรกิจที่มีความพร้อมในหลายๆ ด้านนับตั้งแต่ทรัพยากร ทุน คน ทำให้เป็นคู่แข่งที่สำคัญ และนับวันการแข่งขันจะรุนแรงขึ้น แต่ภาคเอกชนมักมุ่งเน้นเรื่องผลประโยชน์ขณะที่วิสาหกิจชุมชนมุ่งเน้นเรื่องความอยู่รอดและความพอเพียงในการช่วยเหลือเพื่อนสมาชิก ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจึงต้องพยายามรักษาจุดยืนด้วยการขายความเป็นธรรมชาติ วิธีชีวิตหรือหาจุดแข็งอื่นๆ เข้ามาเพิ่มเสน่ห์ให้กับกิจกรรมการผลิตที่กลุ่มกำลังดำเนินการ

**2. ปัจจัยเฉพาะด้าน** เป็นปัจจัยที่มีผลเฉพาะต่อการดำเนินกิจกรรมการผลิตเฉพาะด้านการผลิตสินค้าและบริการที่เป็นกิจกรรมหลัก แต่ละประเภท ดังนี้

2.1 ปัจจัยเฉพาะด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ประกอบด้วยปัจจัย ดังนี้

1) ระบบชลประทาน ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวซึ่งส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิตเมล็ดพันธุ์ทั้งในด้านการขาดแคลนน้ำและภัยธรรมชาติจากน้ำท่วม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงต้องมีการเตรียมการจัดการระบบน้ำชลประทานให้เหมาะสม

2) ปัจจัยการผลิต ได้แก่

- (1) เงินทุนสำหรับหมุนเวียนในการผลิต
- (2) เมล็ดพันธุ์ที่ใช้เป็นแม่พันธุ์ตั้งต้น หายาก หรือมีคุณภาพต่ำ
- (3) ปัจจัยการผลิตมีราคาสูง ตามการปรับตัวขึ้นของน้ำมันในตลาดโลก
- (4) การสร้างความตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้สารเคมี
- (5) เครื่องเกี่ยวนวด เกษตรกรปัจจุบันนิยมใช้รถเกี่ยวนวดทำให้มีพันธุ์ปนจาก

แปลงอื่น

- (6) ฉางข้าว สำหรับเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อรอการจำหน่ายในฤดูถัดไป



3) การแปรรูปผลผลิตข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าข้าว  
4) การลดต้นทุนการผลิต โดยใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก หรือสารอินทรีย์ชีวภาพ  
ทดแทนสารเคมี

- 5) การจัดตลาดกลางแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าวในระหว่างเครือข่าย  
6) การจัดตั้งสวัสดิการชาวนา เพื่อความมั่นคงในการประกอบอาชีพของชาวนา
- 2.2 ปัจจัยเฉพาะด้าน ด้านการบริการการท่องเที่ยว ประกอบด้วยปัจจัย ดังนี้

1) สภาพแวดล้อมและภูมิอากาศที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว  
2) การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ใน  
พื้นที่ที่มีศักยภาพ

3) การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น การคมนาคม การสื่อสาร ระบบ  
ประปา ระบบไฟฟ้าส่องสว่าง เป็นต้น

- 4) ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว  
5) ความสะอาดของสถานที่ อาหาร และที่พัก  
6) สินค้าที่ระลึก ของฝาก  
7) การประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง
- 2.3 ปัจจัยเฉพาะด้านการแปรรูป ประกอบด้วยปัจจัยดังนี้

1) วัสดุอุปกรณ์ในการแปรรูปพร้อม และเหมาะสมเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพใน  
การทำงาน

2) สุขลักษณะ คือ ความสะอาดของส่วนต่างๆ เช่น โรงเรือน เครื่องจักร การแต่ง  
กายของผู้ผลิต ภาชนะประกอบอาหาร เป็นต้น

3) ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพดี เช่น สีเป็นธรรมชาติ กลิ่นไม่ผิดปกติ รสชาติกลมกล่อม  
 เป็นต้น

- 4) ภาชนะบรรจุที่ดี และเหมาะสม ช่วยเสริมคุณค่าของผลิตภัณฑ์